

OVCA KAO PROIZVOĐAČ MLIJEKA

Na našim su tržištima česti proizvodi od ovčjeg mlijeka. U prvom su to redu razne vrste sireva (travnički odnosno vlašićki, somborski, paški, pa rjeđe i livanjski, i t. d.). U većini naših krajeva ovce se uzgajaju ponajviše za ljetnu mužnju, a usto se još od njih dobiva i dragocjena vuna i meso. Da je mlijeko bitan proizvod našeg ovčarstva, vidimo i po tome, što je kod vrlo malenog broja sojeva naših ovaca poboljšana proizvodnja vune, a slično bi se moglo reći i o kvaliteti mesa. No uzmeimo li na um važnost vune u svjetskoj privredi, to nam se i nehotice nameće pitanje, ne bi li se na račun smanjivanja proizvodnje mlijeka mogla pojačati proizvodnja vune, a ujedno poboljšati i njena kvaliteta.

Razmotrimo li područje ovčjeg mlijeкарства u svijetu, lako ćemo se uvjeriti, da su to od reda područja aridna (suhā), sa slabom i nestalnom pašnjačkom vegetacijom, slabom opskrdom poljoprivrede vodom, ekstenzivnim, često i nomadskim stočarstvom, ili pak s druge strane izrazita planinska područja s t. zv. apsolutnim ovčjim pašama. Počevši od Španije i Portugala na skrajnjem zapadu Evrope, pa preko južne Francuske, Italije, jednog dijela Švajcarske, Balkanskog poluotoka, Prednje Azije, velikog dijela unutrašnjosti jugoistočne Evrope i jugozapadne Azije, Arabija, Perzija, Egipat sa Sudanom i Abesinijom, čitavo područje sjeverne Afrike do Sahare prema unutrašnjosti — sve su to izrazita područja, u kojima se ovca drži u prvome redu za proizvodnju mlijeka, onda tek i za proizvodnju vune, pa konačno i za meso.

S druge strane preostaju nam prostrana, za svjetsku proizvodnju vune najtipičnija aridna i semiaridna područja ovčarstva u Australiji, Novom Zelandu, Južnoj Africi, Argentini i Čileu, te jednim dijelom i u srednjem planinskom pojasu S. A. D. i Meksika. Rijetkost je, da se i tamo susretne po koje stado ovaca, koje se muze.

Poredbom tih dvaju prostranih areala svjetskog ovčarstva i nehotice nam se nameće misao o razlozima, koji su doveli do formiranja takovih organizacijskih oblika ovčarstva. Dok je ono prvo, kako bi ga nazvali, sredozemno ovčarsko područje, uglavnom zahvaćeno dosta gustim naseljima gdje na 1.000 seljaka dolazi jedva 200—310 ha obradive poljoprivredne površine, dotle su ovčarska područja s južnog dijela kugle zemaljske, gdje se ovca uzgaja radi vune, rijetko naseljena, a na 1.000 ljudi uposlenih u poljoprivredi dolazi 3.000—10.000 pa i više hektara poljoprivredne površine.

Zadnjih decenija počelo se uzgojem ovaca kombiniranih svojstava (vuna-meso, mlijeko-vuna-meso) u Australiji, Evropi i u ostalim ovčarskim zemljama s južne strane svijeta, da se na taj način poboljša odnos troškova za uzgoj i primitak iz ovčarstva i lakše održi ovčarstvo.

Iskustva su našeg naroda u tom pogledu također vrlo vrijedna. U Bosni se na pr. računa, da janje i izlučene ovce plaćaju zimovanje, vuna čobane, a mlijeko ostaje za pašarinu, tekuće izdatke, očuvanje zdravlja i za odbacivanje čiste koristi od ovčarstva. Ukidanjem mlijeka kao vrela prihoda od ovčarstva, znatno bi se poremetio dohodak iz ovčarstva i čini mi se, da bi morali biti nerealni novčani i robni stimulusi, da ovčarstvo ne krene unazad, a to nikako ne bi bilo poželjno baš s obzirom na nužnost osiguranja što većih količina vune proizvedene u granicama vlastite države.

Pogledamo li, koje pasmine i sojevi ovaca daju odgovarajuću proizvodnju mlijeka, ostat ćemo uglavnom na skupini pramenke. U mnogo područja iskori-

šćuje se za mlijeko i cigaja odnosno njeni križanci s pramenkom, a gdje gdje još i planinske ovce u tipu paduanske (tako na pr. i naša solčavsko-jezerska u nekim krajevima). Uglavnom te skupine ovaca služe za intenzivnu proizvodnju mlijeka i odlikuju se slabijom vunom. U zadnjih tridesetak godina imamo uspješnih pokušaja, da se muzu i merinoovce (godišnja proizvodnja mlijeka bez potroška za janje iznosi oko 25—40 lit). Ako se radi nesistematski t. j. ako se domaće sojevi odnosno križanci oplemenjuju merinom, gube se osobine mliječnosti. Merino ovca poboljšava vunu, a donekle i ranozrelost, a pogoršava mliječnost, pokretljivost, akomodativnost lokalnim uzgojnim prilikama. Te antagonističke osobine merino ovce treba stopiti s pozitivnim osobinama domaćih ovaca, i u tom pravcu oplemenjivati sojeve domaćih ovaca.

Da ukratko vidimo, kakva je proizvodnja mlijeka kod domaćih sojeva pramenke. Mnoga su istraživanja pokazala veliku varijabilnost mliječnosti među domaćim pramenkama. U okviru istog soja susrećemo životinje s laktacijskom proizvodnjom od 40 pa do 180 lit. U kratko bi mogli reći, da se u okviru svijue sojeva pramenke prosječna mliječnost kreće između 50—200 lit. u jednoj laktaciji. Selekcijom u pravcu mliječnosti dala bi se ustaliti laktacijska proizvodnja na 110—130 lit. mlijeka. Prema broju ovaca, koje se svake sezone muzu, iznosi godišnja proizvodnja ovčjeg mlijeka oko 400—500,000.000 kg, a to znači oko 2.500 vagona zemaljske proizvodnje masla ili oko 10.000 vagona ovčjeg sira raznih vrsta. To nije količina, koja bi se smjela zanemariti, a ne bi se dala ni lako nadoknaditi kravskim mliječnim proizvodima.

Iz ovih nekoliko redaka, (kojima je bila svrha analizirati važnost ovčjeg mljekarstva i njegovu važnost za određenje svjetske areale proizvodnje, među koje pripada i naše područje) lako ćemo zaključiti, da i ubuduće treba naročito obratiti pažnju mliječnosti domaćih ovaca i sojeva, odnosno novih tipova ovaca, kojima težimo, a sa svrhom da proizvode veće količine kvalitetnije vune. Treba još da odgovorimo na jedno pitanje: Da li je uzgojno tehnički moguće povezati odgovarajuću mliječnost s nastojanjima oko proizvodnje bolje vune i većih količina vune. Mnoga istraživanja dala su pozitivan odgovor na to pitanje. Treba još riješiti pitanje potrebne radne snage za mužu ovaca i preradu mlijeka na licu mjesta. U našim prilikama proizvodnje može se i na velikim DPD-ima i na većim SRZ-ama osigurati potrebna kvota radne snage za taj posao. Dok na pr. u Australiji za 1.000—3.000 ovaca treba radna snaga jednoga čovjeka, kod nas se prema normativima na DPD-ima računa 1 čovjek na 120—180—200 ovaca. Ta proporcija radne snage omogućuje, da se iskorišćuju ovce i za proizvodnju mlijeka. I dosadašnja iskustva pokazuju, da DPD-a u planinskim područjima podmiruju veliki dio proizvodnih troškova baš dohociima iz ovčjeg mljekarstva.

Zaključujući ističem, da se proizvodnja većih količina bolje vune može, a i mora uskladiti s mužnjom ovaca. To je jedini način, kojim će se očuvati naše ovčarstvo u planinskim područjima.

Dr. I. Šmalcelj

Mlijeko je za bolesne lijek - za zdrave dug vijek!

NARODNA